

Obnově památek je u nás věnována velká pozornost. Od statiky až po dokončovací detaily všech prací. Na jeden důležitý prvek, jakým jsou dobová okenní skla, se však zapomíná. S jejich absencí na zrekonstruovaných stavbách se setkáváme neustále.

Imitace dobového skla

Petr Švamberg

Manipulací s okenními křídly se při každé renovaci část zachovaných původních skel rozbije. Praxe je taková, že se postupuje nejednodušším a nejlevnějším způsobem – poškozené původní sklo se vymění za nové, avšak soudobé sklo, vyráběné jinou technologií. Historická výpověď objektu je tak zákonitě po vizuální stránce zkeslena, neboť rovný zrcadlový odraz moderního skla působí na památkovém objektu jako cizorodý prvek. Jak

odlišný je pohled na památkový objekt, pokud se do oken použije správné sklo – tažené či ručně foukané – podle stáří objektu.

Věřím, že tyto omyly jsou způsobeny především nedostatečnou informovaností o technologii skla. I pro laika je nemyslitelné, aby se na fasádě historické stavby objevil umakart či břízolit. Srovnatelným proheškem proti správnému pojetí rekonstrukce je i použití moderního skla. Tento přístup je zcela v rozporu se současným trendem ochrany památek, který dbá na to, aby byly ctěny původní technologie výroby či zhotovení stavebních prvků.

Trochu historie

Okenní sklo, se kterým se u historických staveb setkáváme, může mít tři různé podoby. Nejstarší (od středověku do přelomu 19. a 20. století) se vyrábělo ručně, foukáním ve sklářských hutích. Se zavedením plynových pecí ve druhé polovině 19. století bylo možné nejen zvýšit teplotu ohřevu, ale také ji lépe regulovat. Záhy tedy nastoupil průmyslový způsob výroby a světlo světa spatřila technologie výroby

plochého skla taženého způsobem Fourcault. Z pecí, které mohly tavit sklo nepřetržitě, se získávaly skleněné tabule nebyvalé kvality. Sklo bylo taženo ocelovými válci, které mu dodávaly charakteristické vlny. Tento nový způsob se hřál na výsluní více než sto let a ruční výrobu postupně vytlačil.

Devadesátá léta 20. století znamenala pro naše sklárny, vyrábějící tabulové okenní sklo, zcela nečekaný zvrat. Výroba v nich byla zastavena a ploché moderní sklo se začalo dovážet ze zahraničí. Skla je tak sice dostatek, dokonce není drahé, zmizela ale rozmanitost. Trh nabízí pouze okenní sklo jednoho typu. Podle způsobu výroby se nazývá Float. V podstatě mu není co vytknout. Je levné, čiré, zrcadlově rovné. Má jen jednu chybu – pro památkové objekty je naprosto nevhodné. Okna historických objektů zasklená tímto sklem působí mrtvě, fasáda oslepne a vyhasne. Takových příkladů jsou desítky.

Jaké tedy máme možnosti, když chceme zachránit či nahradit tažené či ručně foukané tabulové sklo?

Jak již bylo uvedeno, tažené sklo Fourcault se již nevyrábí ani nedovází, přesto k němu můžeme přijít dvěma způsoby. První je více-méně zlatokopecký. Občas se totiž najde někde stará zapomenutá zásoba skla, třeba na skleník. K takovým objevům sice dochází, ale spoléhat se na ně nedá. Druhou variantou je využití taženého tabulového skla z vyřazených okenních křidel. Ještě složitější situace nastává, když hledáme náhradu skla ručně foukaného. Vzhledem k tomu, že se vyrábí v zahraničí, není sice problém ho koupit a dovézt, přesto se k tomuto kroku odhodlá málokdo. Paradoxně je totiž cena tohoto tenkého, křehkého skla, které je plné nerovností a někdy má dokonce nazelenalou barvu, nesmírně vysoká.

Autentická náhrada

Málo se ví, že existuje zároveň sklo tuzemské provenience, které velmi zdařile imituje všechny nerovnosti a vlastnosti ručně foukaného skla. Toto tabulové sklo nepředstírá, že je sklem originálním – historickým, pohledově je však jeho kvalitní náhradou. Zhotovuje se ve

V zájmu zachování historických hodnot stojí za to neopominout jedinou okenní tabulku.

Ve středověku se sklo vyrábělo ručně, foukáním ve sklářských hutích.

S moderním čirým sklem jsou historická okna slepá

otvorové výplně

Drobné nerovnosti skla na okenních tabulích nastavují okolí autentické zrcadlo.

dvou variantách. První je sklo čiré o síle dvou, tří a čtyř milimetrů, které je možno vyrobit až do velikosti 120 x 180 cm. Druhá varianta tohoto skla má slabě nazelenalý nádech. Zhotovuje se pouze o síle dva milimetry. Obsahuje však velmi kvalitní UV filtr doložený certifikátem Akademie věd ČR. Veškeré sbírkové předměty, mobiliáře a obrazy jsou za tímto sklem dokonale chráněny před škodlivou částí světelného spektra. Pomocí tohoto tuzemského autentického skla lze vrátit památkovým objektům původní tvář a ztracenou duši. Technologie jeho úpravy je ošetřena Ústavem pro ochranu průmyslového dědictví.

Poslední poznámka se týká tmele. Dřevěné rámy se obvykle zasklívají do polodrážky (tzv. falce) sklenářským tmelem. V poslední době se objevují osvěcení investoři, kterým záleží i na detailu. Ti neváhají žádat zasklení tmelem, který bude barevně přizpůsoben povrchové

úpravě okenních křídel. Dbát o nátěry či opravy zvětřalého nebo vypadlého tmele se vyplácí. Přestože dřevo stále pracuje, mohou citlivě zrekonstruovaná okna přežít i staletí. Stačí, když se vlastník objektu o dřevěné prvky stavby pravidelně stará a ošetřuje je.

Při rekonstrukcích, výměně či záchraně starých, původních prvků stavby (tedy nejen oken) se časem vždy projeví, s jakou zodpovědností a citem byly všechny práce provedeny. Nejen vitráže, ale i zdánlivě jednoduché zasklení oken historických objektů by se mělo zadávat zodpovědným a osvědčeným firmám. Trend likvidace starých oken a rušení výroby tradičních skel totiž hrozí způsobit nenávratné škody. V zájmu zachování historických hodnot stojí za to neopominout jedinou okenní tabulku.

Autor je umělecký sklenář.

Petr Švamberg (1951)

Působí v oboru vitráže více než 30 let, před tím se sedm let zabýval foukáním skla v hutích Chlum u Třeboně a Železný Brod. Roku 1973 vystudoval Střední umělecko-průmyslovou školu sklářskou v Železném Brodě v ateliéru prof. Pavla Ježka, dále absolvoval konzervátorskou školu v Brně a mistrovskou školu v Praze. Zároveň je vyučen v oboru foukač dutého skla a v oboru umělecký sklenář. V současnosti má dílnu v Táboře. Působil na desítkách významných objektů památkového charakteru, např. Obecní dům v Praze, Zelená hora ve Žďáru nad Sázavou, zámek Velké Losiny. Jedna z posledních rekonstrukcí – barokní zámek Bečváry, na které zajišťoval výměnu veškerého zasklení, obdržela evropskou cenu za obnovu historické památky od Union of European Historic Houses Associations (UEHHA) se sídlem v Bruselu. (vitraze.petr@centrum.cz)

Pomocí autentického skla lze vrátit památkovým objektům původní tvář.

Foto:
archív autora